

*І. А. Романюк,
д. е. н., професор, професор кафедри туризму та економіки,
Криворізький державний педагогічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9257-2043>
В. В. Гаврилюк,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний біотехнологічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-7580-0859>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.6.149

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРОБІЗНЕСУ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

I. Romaniuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Tourism and Economics, Kryvyi Rih State Pedagogical University
V. Havryliuk,
Third (educational and scientific) level of higher education,
State Biotechnological University

FINANCIAL SUPPORT FOR SOCIAL RESPONSIBILITY IN AGRIBUSINESS AS A FACTOR
IN SUSTAINABLE INNOVATIVE DEVELOPMENT AND FOOD SECURITY

У статті досліджено фінансове забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу як важливий чинник сталого інноваційного розвитку та продовольчої безпеки України. Обґрунтовано, що в сучасних умовах соціальна відповідальність аграрних підприємств має розглядатися не як додаткова характеристика господарської діяльності, а як складова стійкості аграрного виробництва, розвитку сільських територій, збереження трудового потенціалу та забезпечення населення безпечними харчовими продуктами. Проаналізовано нормативно-правову та інституційну основу формування соціальної відповідальності агробізнесу, а також основні фінансові механізми її підтримки, зокрема бюджетні компенсації, гранти, пільгове кредитування, інвестиційні інструменти та державно-приватну взаємодію. Визначено, що найбільший ефект забезпечують ті фінансові інструменти, у яких поєднуються чіткі умови доступу, підзвітність, цифрова адресність, соціально-екологічні вимоги та орієнтація на технологічне оновлення виробництва. Встановлено, що фінансове забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу сприяє модернізації технічної бази, розвитку перероблення, підтримці зайнятості, підвищенню якості й безпечності продукції, а також зміцненню внутрішньої та зовнішньої продовольчої стійкості. Зроблено висновки, що в умовах війни та післявоєнного відновлення фінансові механізми підтримки соціально відповідального агробізнесу мають розглядатися як інструмент не лише економічної політики, а й забезпечення продовольчої безпеки та довгострокового розвитку держави.

The article examines the financial support of social responsibility in agribusiness as an important factor in sustainable innovative development and food security in Ukraine in the context of military challenges, economic instability and the need to restore the agricultural sector. It is argued that in the current conditions, the social responsibility of agricultural enterprises should be considered not as an additional characteristic of economic activity, but as an integral part of ensuring the sustainability of agricultural production, the development of rural areas, the preservation of labour potential, the support of local communities and the provision of safe and high-quality food products to the population. It is emphasised that it is particularly important to combine the economic interests of agribusiness with the social, environmental and security objectives of the state. The regulatory, legal and institutional framework for the formation of social responsibility in agribusiness in Ukraine was analysed, as well as the main financial mechanisms for its support, including budgetary compensation, grant programmes, preferential lending, tax incentives, investment instruments and mechanisms for public-private cooperation. It has been determined that the greatest effect is achieved by financial instruments that combine clear conditions of access, transparency of use of funds, accountability, digital targeting, social and environmental requirements, and a focus on technological modernisation of production, development of processing, logistics, and infrastructure. The paper proves that financial support for social responsibility in agribusiness has a comprehensive impact on the development of the agricultural sector. It contributes to the modernisation of the technical base of enterprises, the introduction of innovative and resource-saving technologies, the improvement of product quality and safety, the development of processing, the support of employment, the strengthening of social stability in rural areas and the improvement of the sustainability of food chains. Particular attention is paid to the fact that effective financing of socially responsible agribusiness practices creates the conditions not only for domestic food stability, but also for preserving Ukraine's export potential as an important player in the global agricultural market. It is concluded that in the context of war and post-war recovery, financial mechanisms to support socially responsible agribusiness should be considered not only as an instrument of economic policy, but also as a means of ensuring food security, innovative renewal of agricultural production, social stability of communities and long-term development of the state. Prospects for further research are related to improving approaches to assessing the effectiveness of such financial mechanisms and developing a system of indicators that will allow for a comprehensive measurement of their social, economic and security impact.

Ключові слова: соціальна відповідальність агробізнесу, фінансове забезпечення, аграрний сектор, сталий розвиток, інноваційний розвиток, продовольча безпека, державна підтримка, пільгове кредитування, грантові програми, аграрна політика.

Key words: social responsibility of agribusiness, financial support, agricultural sector, sustainable development, innovative development, food security, state support, preferential lending, grant programmes, agricultural policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор України в умовах війни виконує одночасно виробничу, соціальну та безпекову функції: підтримує зайнятість і доходи у громадах, забезпечує внутрішній ринок продовольством, формує експортні надходження та впливає на міжнародну продовольчу стабільність. Водночас воєнні дії, руйнування інфраструктури, забруднення земель, логістичні обмеження, ускладнення посівних кампаній і зниження доступу населення до продуктів харчування суттєво посилили ризики для продовольчої безпеки держави. За таких умов соціальна відповідальність агробізнесу перестає бути факультативною характеристикою господарської діяльності й перетворюється на один із ключових елементів стійкості продовольчої системи. Вона охоплює безпечні умови праці, відповідальну взаємодію з громадами, еко-

логічно виважену практику виробництва, дотримання вимог безпечності харчових продуктів, прозорість і доброчесність у прийнятті управлінських рішень.

На рівні державної політики в Україні соціально відповідальний бізнес визначається як відповідальна поведінка суб'єктів господарювання за вплив їхніх рішень і дій на суспільство та довкілля, що сприяє сталому розвитку, враховує очікування суспільства та бізнесу, відповідає законодавству і міжнародним нормам поведінки та інтегрується у діяльність суб'єкта господарювання. Водночас чинна концептуальна рамка підкреслює добровільний характер соціальної відповідальності, що породжує практичну проблему: яким чином стимулювати впровадження відповідальних практик не лише через декларації, а через реальні економічні механізми. У цьому контексті особливого значення набуває фінансове

забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу. Йдеться про систему бюджетних програм, пільгового кредитування, грантів, податкових стимулів, інвестиційних і державно-приватних механізмів, які можуть не лише підтримувати виробника, а й формувати умови для впровадження соціально відповідальних, екологічно безпечних та інноваційно орієнтованих практик. Проблема полягає в тому, що в Україні такі інструменти часто оцінюються переважно за фінансовими параметрами та показниками охоплення, тоді як їхній вплив на соціальну відповідальність, інноваційний розвиток і продовольчу безпеку залишається недостатньо систематизованим.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання соціальної відповідальності бізнесу, фінансового забезпечення розвитку підприємств, інноваційного оновлення аграрного сектору та продовольчої безпеки активно досліджуються у сучасній науковій літературі. Соціальну відповідальність бізнесу в Україні та її значення для суспільного розвитку висвітлено у працях Г.Й. Лучко [2]. Особливості соціальної відповідальності в умовах війни розкрито у дослідженні Л. Червінської та співавторів [6], а також І. Замкова та співавторів, які аналізують практику аграрних компаній України в умовах воєнного стану [14]. Окремі аспекти розвитку агробізнесу в контексті соціальної відповідальності досліджує Д.В. Липовий, який акцентує увагу на проблемах оцінювання ефективності такого розвитку [1]. Питання сталого розвитку агробізнесу через упровадження екоінновацій розглядає І.В. Сєров [8]. Фінансові засади інноваційного розвитку підприємств висвітлено у працях М. Руцишина [9], а також І.А. Романюк і В.В. Гаврилюк, які досліджують моделі фінансування інноваційних проєктів [7].

Важливе значення для дослідження мають нормативно-правові та аналітичні джерела, зокрема Стратегія продовольчої безпеки України до 2027 року [3], матеріали щодо компенсації вартості вітчизняної агротехніки [11], а також документи міжнародних проєктів відновлення аграрного сектору України [4; 5; 12]. Зарубіжний досвід поєднання фінансування і сталого розвитку агросектору відображено у матеріалах щодо низьковуглецевого розвитку сільського господарства [13]. Отже, наукові джерела висвітлюють окремі аспекти соціальної відповідальності, фінансового за-

безпечення, інноваційного розвитку та продовольчої безпеки. Водночас недостатньо дослідженим залишається комплексний підхід до фінансового забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу як чинника сталого інноваційного розвитку та продовольчої безпеки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування ролі фінансового забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу як чинника сталого інноваційного розвитку та продовольчої безпеки в сучасних умовах України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження показує, що фінансове забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу в Україні формується як багаторівнева система, у якій поєднуються стратегічні документи, нормативно-правові акти, бюджетні й кредитні інструменти, грантові програми, інвестиції та цифрові механізми адміністрування підтримки. На стратегічному рівні основу становлять державна політика щодо сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу до 2030 року, Стратегія продовольчої безпеки України до 2027 року, Стратегія розвитку інноваційної діяльності до 2030 року, а також рамка Цілей сталого розвитку до 2030 року. Ці документи задають цілі, логіку індикаторного вимірювання та загальні напрями державного втручання. На нормативному рівні важливу роль відіграють положення про звіт про управління, законодавство про державну допомогу суб'єктам господарювання, вимоги у сфері оцінки впливу на довкілля, органічного виробництва, безпечності харчових продуктів і державного контролю [1].

Особливе значення має те, що українська модель соціальної відповідальності агробізнесу вже частково переходить від суто добровільного характеру до елементів умовності, коли доступ до фінансової підтримки фактично пов'язується з певними формальними або змістовими вимогами [2]. Такі вимоги можуть стосуватися реєстрації в цифрових системах, проєктного характеру витрат, локалізації виробництва, створення робочих місць, дотримання екологічних і трудових стандартів, застосування механізмів звітності та моніторингу. Табл. 1 узагальнює ключові фінансові механізми підтримки соціальної відповідальності агробізнесу з акцентом на їхню соціально-екологічну умовність та потенціал впливу на інноваційний розвиток і продовольчу безпеку.

Таблиця 1. Порівняння фінансових механізмів забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу з урахуванням соціально-екологічної умовності та потенціалу впливу на інноваційний розвиток і продовольчу безпеку

Механізм	Інструмент (як працює)	Нормативна/інституційна опора	Як «вбудовується» соціальна відповідальність	Потенціал для інновацій	Зв'язок із продовольчою безпекою
Бюджетні компенсації/субсидії	Часткова компенсація вартості обладнання (після купівлі через уповноважений банк)	Постанова №130 (порядок), публічні переліки техніки; прив'язка до реєстру агровиробників у практиці програми	Умови локалізації (частка української складової), формалізація участі через реєстр; опосередковано – створення робочих місць у машинобудуванні/суміжних секторах	Сприяє оновленню техніко-технологічної бази та «втягуванню» інновацій через модернізацію; стимул для виробників розширювати номенклатуру техніки	Підвищує продуктивність і стійкість виробництва/логістики, що є ціллю 1 Стратегії продовольчої безпеки (стале виробництво, перероблення, інфраструктура)

Механізм	Інструмент (як працює)	Нормативна/ інституційна опора	Як «вбудовується» соціальна відповідальність	Потенціал для інновацій	Зв'язок із продовольчою безпекою
Гранти (безповоротна допомога)	Гранти на сад/теплицю: вимоги площі, проектно-кошторисна документація, співфінансування; подання через електронний портал	Постанова №738 (порядки), урядові/портальні процедури	Умови щодо створення робочих місць (для теплиць), обмеження частки гранту (не більше 70%), проектність витрат (публічність, перевірюваність)	Сприяють інвестиціям у нові багаторічні насадження/контролю вانه вирощування та технологічне обладнання; уможливають перехід до більшої доданої вартості	Посилюють пропозицію продукції, де споживання «не забезпечено в достатній кількості», як прямо пов'язано з операційний план Стратегії
Пільгові кредити та гарантії	Здешевлення кредитів, портфельні гарантії, спеціальні умови для окремих територій	Постанова №28 (порядок держпідтримки), програма «С-7-9%» (Фонд розвитку підприємництва)	За участі міжнародного фінансування можуть діяти вимоги екологічно-соціального менеджменту (управління ризиками, скарги, трудові процедури)	Забезпечує доступ до оборотного та інвестиційного капіталу у ситуації, коли в інноваційній системі домінують власні кошти й обмежене зовнішнє фінансування	Підтримує безперервність виробництва та відновлення спроможностей, що прямо пов'язано з продовольчою стабільністю та доступом до ресурсів
Податкові стимули	Спрощене оподаткування для с/г виробників (об'єкт – площа угідь), ставки ПДВ для окремих товарів	Розділ XIV ПКУ (офіційні роз'яснення), нормативні зміни щодо ПДВ на окремі товари	Опосередковано: зниження податкового тиску може вивільнити ресурси для соціальних/екологічних інвестицій; водночас потребує контролю, щоб не стимулювати екстенсивні моделі	Вивільнені ресурси можуть бути спрямовані на технічне оновлення; прямий зв'язок не гарантується – потрібні умовні інструменти (кредити/гранти з показниками)	Може впливати на собівартість і конкурентоспроможність, але без спеціальної умовності не гарантує внеску в продовольчу безпеку чи інновації
Інвестиції міжнародних фінансових установ	Проектне фінансування (кредити + гранти) з вимогами екологічно-соціальних стандартів	Документи проекту ARISE (масштаб, компоненти) та План екологічно-соціальних зобов'язань	Прямі вимоги: системи екологічно-соціального менеджменту, трудові процедури, механізми скарг і звітування; застосування до кредитів і грантів у проєкті	Прицільне пом'якшення кредитних ризиків та грантова підтримка малих виробників можуть прискорювати технологічне оновлення й інклюзивність	Ціль проєкту – підтримка інклюзивного виробництва та реагування на кризу; це прямо корелює зі стабільністю пропозиції продовольства
Державно-приватні інфраструктурні рішення	Проекти зрошення/логістики/перероблення із змішаним фінансуванням	Новий закон про публічно-приватне партнерство; стратегічні завдання щодо інфраструктури та зрошення в операційному плані продовольчої стратегії	Можливість «умовності» (екологічні стандарти, охорона праці, прозорі закупівлі) через контракти й регуляторні вимоги (ОВД/СЕО)	Інфраструктурні інновації (зрошення, гідромеліорація, енергоефективність, цифрові системи управління)	Прямий внесок у фізичну доступність та стабільність ринку (логістика, перероблення, зрошення, розмінування)

Джерело: сформовано на основі [3—5].

Одним із прикладів такого підходу є програма часткової компенсації вартості вітчизняної агротехніки. У межах її реалізації встановлено вимоги локалізації виробництва та використовується прив'язка до цифрового реєстру агровиробників. У 2024 році в межах програми було придбано 5311 одиниць техніки на понад 4,2 млрд грн, а сума компенсації становила майже 877 млн грн. За період від грудня 2024 року до липня 2025 року за поточним етапом програми придбано 5256 одиниць техніки на 3,7 млрд грн, при цьому компенсація склала 777,9 млн грн. Хоча публічний опис програми не містить розгорнутих соціально-екологічних показників, ці дані демонструють масштаб технологічного оновлення, а отже — потенціал впливу на продуктивність, модернізацію агровиробництва та стійкість продовольчої системи.

Іншим важливим механізмом виступають грантові програми для садівництва та тепличного господарства [6, с. 409]. Їхня логіка базується на співфінансуванні,

обмеженні частки грантових коштів, вимогах до площі, кошторису, проєктної документації, а для окремих напрямів — також на створенні робочих місць. У цьому випадку фінансова підтримка вже більш явно поєднується з соціальною відповідальністю, оскільки умови доступу передбачають не лише виробничий ефект, а й соціальний результат.

Системним інструментом підтримки агросектору залишається програма пільгового кредитування "5-7-9%". За офіційною статистикою станом на 23 лютого 2026 року від початку дії програми з лютого 2020 року було видано 138,2 тис. кредитів на 476,7 млрд грн, а в період воєнного стану — 103,4 тис. кредитів на 387,1 млрд грн. При цьому одними з найбільших отримувачів кредитних ресурсів є підприємства аграрного сектору. У базовому публічному форматі програма переважно вимірюється фінансовими показниками, однак у випадках, коли кредитний компонент поєднується з міжнародним

фінансуванню, до нього можуть інтегруватися екологічно-соціальні вимоги, управління ризиками, трудові процедури, механізми розгляду скарг та звітність [7, с. 69].

Показовим прикладом є проєкт ARISE, який можна розглядати як модель фінансування відповідальності через поєднання пільгового кредитування, грантової підтримки та систем екологічно-соціального менеджменту. Загальний рамковий обсяг фінансування цього проєкту становить 700 млн дол. США. У документі реструктуризації фіксується високий рівень вибірки коштів: за кредитом IBRD 230 млн дол. США — 100% вибірки, грантове фінансування — близько

365 млн дол. США з майже повним використанням. Хоча детальні кількісні показники соціально-екологічного ефекту у відкритих фрагментах не систематизовано, саме структура проєкту свідчить про перехід до моделі, у якій відповідальність вбудовується в сам дизайн фінансування, а не залишається зовнішньою вимогою. Наведені приклади доцільно розглядати не лише як виробничі програми, а як практики фінансування відповідальності, оскільки вони поєднують умови доступу, критерії результативності, елементи підзвітності та потенціал соціально-екологічного впливу (Табл. 2).

Таблиця 2. Приклади фінансових практик підтримки соціально відповідального розвитку агробізнесу

Приклад	Юрисдикція	Короткий опис фінансового механізму	Результати/виходи (що відомо з відкритих джерел)	Показники впливу (наявні/відсутні)
Проект ARISE (відновлення агровиробництва)	Україна	Проект із загальним обсягом рамкового фінансування 700 млн дол. США (кредит + гранти) з компонентами: доступ до фінансування через пільгове кредитування та гранти для малих господарств; запроваджено екологічно-соціальні вимоги (системи управління ризиками, звітування, механізми скарг, трудові процедури).	У документі реструктуризації наведено високий рівень вибірки коштів: за кредитом IBRD 230 млн дол. США – 100% вибірки; гранти – близько 365 млн дол. США із майже повною вибіркою.	Кількісні показники соціально-екологічного ефекту (зменшення травматизму, викидів тощо) в оприлюднених фрагментах не деталізовано; наявні вимоги до системного моніторингу ESHS.
Компенсація 25% вартості української агротехніки	Україна	Компенсація частини вартості техніки/обладнання з вимогами локалізації (не менше 60%), участю уповноважених банків і прив'язкою до реєстрації в ДАР.	За період грудень 2024 – липень 2025 придбано 5256 одиниць техніки та обладнання на 3,7 млрд грн, компенсація – 777,9 млн грн; у 2024 році придбано 5 311 одиниць на понад 4,2 млрд грн, компенсація – майже 877 млн грн	Прямі соціальні/екологічні показники не публікуються як «умова» програми; наявні фінансові показники масштабування та кількості техніки (індикатор модернізації).
Гранти на садівництво та тепличне господарство	Україна	Гранти з чіткою «проектною логікою» (площа, кошторис, співфінансування; обмеження частки гранту), подання через державний електронний сервіс; для теплиць у відкритих описах фігурують вимоги до робочих місць.	Відкриті джерела деталізують параметри інструмента (межі гранту, вимоги до проєкту/землі), але не містять систематизованої публічної статистики результатів за 2024-2026 рр. у наведених фрагментах.	Показники впливу (приріст площ насаджень, урожайність, зайнятість) потребують окремих наборів даних; у відкритих описах – переважно «правила доступу», а не експертна оцінка.
«5-7-9%» як масовий інструмент кредитної підтримки МСП (включно з агросектором)	Україна	Пільгові кредити через Фонд розвитку підприємництва та уповноважені банки; інструмент державних компенсацій/гарантій.	Офіційна статистика станом на 23.02.2026: від початку дії (лютий 2020) – 138,2 тис. кредитів на 476,7 млрд грн; у період воєнного стану – 103,4 тис. кредитів на 387,1 млрд грн; найбільші обсяги кредитування залучені, зокрема, в аграрному секторі.	Показники «соціально-екологічної умовності» для базової програми у відкритих звітах не деталізовано; водночас у проєктах із міжнародним фінансуванням (ARISE) такі вимоги інтегруються до кредитного компоненту.
Еко-схеми та умовність у Спільній аграрній політиці ЄС	Європейський Союз	Фінансові виплати пов'язуються з базовими вимогами (умовністю) та додатковими добровільними практиками через еко-схеми; правила 2023-2027 рр. передбачають частку прямих виплат на еко-схеми.	ЄС визначає, що умовність пов'язує підтримку з правилами щодо довкілля та здоров'я, а еко-схеми фінансують практики, що виходять за межі обов'язкових вимог.	Вплив вимірюється через виконання практик (грунти, водні ресурси, біорізноманіття); кількісні результати залежать від національних стратегічних планів і мають варіативність.
EQIP – фінансова й технічна підтримка природоохоронних практик	США	Програма Natural Resources Conservation Service надає фінансову та технічну допомогу виробникам для практик, що поліпшують якість води/повітря, здоров'я ґрунтів, зменшують ерозію тощо.	Інструмент прямо «оплачує» екологічний компонент відповідальності через контракти на практики та щорічні ставки платежів.	Підтримує інноваційні природоохоронні технології/практики на «працюючих землях», зменшуючи ризики деградації ресурсів.
План «ABC+» (низьковуглецеве с/г) та кредитні лінії для сталих практик	Бразилія	Політика/план до 2030 року для адаптації та низьковуглецевого с/г з кредитними інструментами під сталій перехід і практики (наприклад, інтегровані системи, no-till тощо).	Умовність реалізується через цільове спрямування кредиту на визначені практики з екологічним ефектом.	Формує «зелений» інвестиційний напрям модернізації і технологічного переходу, поєднуючи продуктивність та скорочення впливів.

Джерело: сформовано на основі [9—13].

Узагальнений аналіз дає змогу зробити висновок, що найбільш результативними є ті механізми, у яких фінансова підтримка поєднується з умовами доступу та підзвітністю. До таких умов належать цифрові реєстри, вимоги до звітності, критерії допустимості державної допомоги, екологічні та трудові стандарти, проєктність витрат і перевірюваність результатів. Саме це перетворює фінансовий ресурс на інструмент стимулювання соціальної відповідальності.

З погляду інноваційного розвитку, фінансові механізми відіграють роль компенсатора структурної слабкості інноваційного фінансування. Стратегія інноваційного розвитку до 2030 року прямо фіксує низьку частку фінансування інновацій та залежність підприємств від власних коштів. Для агросектору, де техніка, цифровізація, перероблення, інфраструктура, зрошення, енергоефективність і технологічне оновлення є базовими носіями інновацій, доступ до бюджетних компенсацій, грантів і пільгового кредитування стає критично важливим для переходу до більш стійкої та продуктивної моделі розвитку. У свою чергу, зв'язок фінансового забезпечення соціальної відповідальності з продовольчою безпекою є прямим і багаторівневим. Державна Стратегія продовольчої безпеки України до 2027 року визначає продовольчу безпеку як систему фізичної та економічної доступності харчових продуктів, їхньої якості й безпечності, стійкості ринку та незалежності внутрішнього забезпечення. В умовах війни порушення ланцюгів постачання, руйнування інфраструктури, логістичні блокади, проблеми з доступом до ресурсів, масштаб забруднення земель і обмеження посівних кампаній суттєво підвищують роль тих фінансових механізмів, які підтримують безперервність виробництва, відновлення логістики, перероблення, зрошення та технологічне оновлення.

Міжнародні гуманітарні оцінки також підтверджують масштаб проблеми. У межах стратегічного плану Всесвітньої продовольчої програми ООН зазначено, що гуманітарної допомоги потребують 40% населення України, тобто 14,6 млн осіб, а сама організація надавала допомогу понад 3 млн людей щомісяця, поєднуючи гу-

манітарні дії з відновленням аграрних засобів до існування та експортних спроможностей. У звіті RDNA4 наведено оцінку, за якою станом на січень 2025 року близько 5 млн українців, або приблизно 15% населення, перебували в стані продовольчої незахищеності. Ці дані не відображають безпосереднього ефекту окремих фінансових програм, але демонструють масштаб виклику, в межах якого фінансове забезпечення соціально відповідального агробізнесу має розглядатися як інструмент не лише господарської підтримки, а й продовольчої стабілізації.

Порівняння з міжнародними практиками показує, що в ЄС, США та Бразилії найефективніше працює модель умовного фінансування, коли підтримка надається за виконання конкретних екологічних, соціальних або управлінських практик. У ЄС цю роль виконують механізми умовності та еко-схеми в межах Спільної аграрної політики. У США подібну функцію реалізує контрактна модель підтримки природоохоронних практик у межах EQIP. У Бразилії цільові кредитні лінії спрямовуються на сталий перехід і низьковуглецеве сільське господарство. Усі ці приклади демонструють, що фінансування стає ефективним важелем соціальної відповідальності саме тоді, коли воно пов'язане з вимірюваними практиками та результатами.

Водночас для української системи характерною проблемою залишається дефіцит даних для повноцінної оцінки причинно-наслідкового зв'язку між фінансовими інструментами та результатами соціальної відповідальності [14, с. 224]. У відкритих джерелах зазвичай доступні дані про обсяги фінансування, кількість кредитів, одиниці техніки чи параметри грантів, однак бракує систематизованих показників щодо охорони праці, впливу на громади, екологічних наслідків, рівня добробуту працівників, безпечності виробництва, скорочення ризиків або підвищення стійкості. Саме тому перспективним напрямом розвитку є перехід від фінансування без чітких наслідкових метрик до фінансування з вимірюваною відповідальністю. Для узагальнення викладених положень доцільно подати причинно-наслідкову схему (Рис. 1), яка

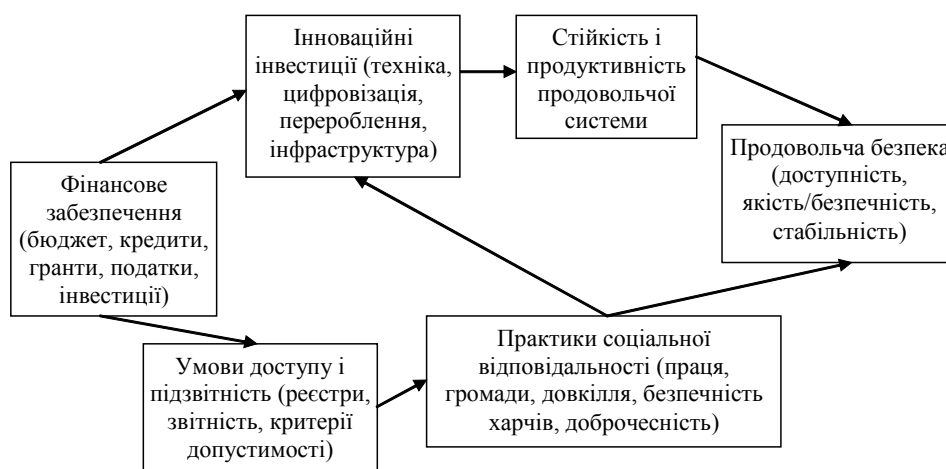

Рис. 1. Узагальнююча причинно-наслідкова схема впливу фінансового забезпечення на інноваційність і продовольчу безпеку через соціальну відповідальність

відображає логіку впливу фінансового забезпечення на інноваційний розвиток і продовольчу безпеку через соціальну відповідальність агробізнесу.

Подана схема узагальнює логіку дослідження та підтверджує, що фінансове забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу має багаторівневий вплив на розвиток аграрного сектору. Через поєднання умов доступу до фінансових ресурсів, механізмів підзвітності та стимулювання відповідальних практик формуються передумови для технологічного оновлення виробництва, зміцнення стійкості продовольчої системи та підвищення рівня продовольчої безпеки. Водночас ефективність такого впливу залежить від прозорості інструментів підтримки, наявності чітких показників результативності та системного моніторингу соціальних, екологічних і економічних наслідків їх застосування.

ВИСНОВКИ

Фінансове забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу в Україні доцільно розглядати як важливий чинник сталого інноваційного розвитку та продовольчої безпеки. Його ефективність визначається не лише наявністю бюджетних коштів, кредитних ресурсів чи грантових механізмів, а передусім конструкцією самих інструментів — наявністю чітких критеріїв доступу, механізмів підзвітності, цифрових реєстрів, вимог до соціально-екологічної поведінки та системи моніторингу результатів. В Україні вже сформовано багаторівневу нормативно-інституційну основу для поєднання фінансування агросектору із завданнями соціальної відповідальності, інноваційності та продовольчої стійкості. Стратегічні документи визначають цілі та пріоритети, а практичні інструменти — компенсація вартості агротехніки, гранти для садівництва і тепличного господарства, пільгове кредитування, міжнародні інвестиційні проекти — створюють реальні канали підтримки.

Українська модель наразі має переважно гібридний характер: поряд із добровільністю соціальної відповідальності як загального принципу вже з'являються елементи умовного фінансування, але вони ще не набули повної системності. Найбільш перспективним є подальший перехід до моделі, в якій фінансова підтримка прямо поєднуватиметься з вимірюваними соціальними, екологічними та управлінськими результатами.

Таким чином, фінансове забезпечення соціальної відповідальності агробізнесу може виступати своєрідним мультиплікатором стійкості аграрного сектору, якщо воно ґрунтується на прозорих правилах, цифровій адресності, соціально-екологічній умовності та орієнтації на технологічне оновлення, перероблення, відновлення інфраструктури й довгострокову стабільність продовольчої системи. В умовах війни та післявоєнного відновлення це дає підстави розглядати такі фінансові механізми не як суто допоміжний ресурс, а як інструмент стратегічної економічної, соціальної та безпекової політики.

Література:

1. Липовий Д.В. Проблеми оцінювання ефективності розвитку агробізнесу в контексті соціальної відповідальності. *Економічний простір*. 2025. № 21. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.201.350-354> (дата звернення: 03.03.2026).
2. Лучко Г.Й. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <http://surl.li/qzkwzn> (дата звернення: 03.03.2026).
3. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80/print> (дата звернення: 03.03.2026).
4. Ukraine Agriculture Recovery Emergency Project (P180732) Draft for Appraisal ENVIRONMENTAL AND SOCIAL COMMITMENT PLAN (ESCP). URL: https://ewdata.rightsindevelopment.org/files/documents/32/WB-P180732_B0nbLxD.pdf (дата звернення: 03.03.2026).
5. Project Information Document (PID). URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099072923124580381/pdf/P1807320fca7960a08a3a0ac96e3c3a2e8.pdf> (дата звернення: 03.03.2026).
6. Червінська Л., Червінська Т., Каліна І., Коваль, М. Шуляр, Н., Чернишов, О. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023. № 6 (53). С. 405—416.
7. Романюк, І.А., Гаврилюк, В.В. Моделі фінансування інноваційних проєктів у сучасному бізнес-середовищі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 66—71.
8. Сєров І.В. Стали розвиток агробізнесу через впровадження екоінновації. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 407—411.
9. Руцишин М. Чинники формування фінансового забезпечення розвитку вітчизняних підприємств на інноваційних засадах. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2023. № 318 (3). С. 17—23.
10. Ihnatenko M., Romaniuk I., Levaieva L., Yatsenko V. Managing the efficiency and competitiveness of hotel, restaurant and tourism enterprises in Ukraine during the war. *University Economic Bulletin*. Vol. 18. No. 4. 2023. Pp. 8—16.
11. Зроблено в Україні: аграрії отримають компенсацію 25% вартості української агротехніки за липневими заявками. URL: <https://surl.li/zkkpor> (дата звернення: 03.03.2026).
12. Restructuring paper on a proposed project restructuring of Ukraine Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency (ARISE) Project APPROVED ON 30-Oct-2023 TO Ukraine. URL: <https://surl.li/pjvcvs> (дата звернення: 03.03.2026).
13. Plan for adaptation and low carbon emission in agriculture. URL: <https://surl.li/jdewbq> (дата звернення: 03.03.2026).
14. Zamkova I., Dubinina M., Luhova O., Syrtseva S., Cheban Y., Kuchmiiova T. Corporate social responsibility

of agricultural companies of Ukraine under martial law. Research for Rural Development. 2024. Vol. 39. P. 220—226.

References:

1. Lypovyi, D.V. (2025), "Problems of evaluating the effectiveness of agribusiness development in the context of social responsibility", *Ekonomicnyi prostir*, vol. 21. <https://doi.org/10.30838/EP.201.350-354>.
2. Luchko, H.Y. (2024), "Social responsibility of business in Ukraine", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 67, available at: <http://surl.li/qzkwn> (Accessed 3 March 2026).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution "On approval of the Strategy of Food Security of Ukraine for the period up to 2027 and approval of the operational action plan for its implementation", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80/print> (Accessed 3 March 2026).
4. World Bank (2023), "Ukraine Agriculture Recovery Emergency Project (P180732) Draft for Appraisal Environmental and Social Commitment Plan (ESCP)", available at: https://ewdata.rightsindevelopment.org/files/documents/32/WB-P180732_B0nbLxD.pdf (Accessed 3 March 2026).
5. World Bank (2023), "Project Information Document (PID)", available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099072923124580381/pdf/P1807320fca7960a08a3a0ac96e3c3a2e8.pdf> (Accessed 3 March 2026).
6. Chervinska, L. Chervinska, T. Kalina, I. Koval, M. Shuliar, N. and Chernyshov, O. (2023), "Social responsibility of business under war conditions", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 6, no. 53, pp. 405—416.
7. Romaniuk, I.A. and Havryliuk, V.V. (2024), "Models of financing innovative projects in the modern business environment", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 12, pp. 66—71.
8. Sierov, I.V. (2024), "Sustainable development of agribusiness through the implementation of eco-innovations", *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 9, no. 3, pp. 407—411.
9. Rushchyn, M. (2023), "Factors in the formation of financial support for the development of domestic enterprises on innovative principles", *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, vol. 318, no. 3, pp. 17—23.
10. Ihnatenko, M. Romaniuk, I. Levaieva, L. and Yatsenko, V. (2023), "Managing the efficiency and competitiveness of hotel, restaurant and tourism enterprises in Ukraine during the war", *University Economic Bulletin*, vol. 18, no. 4, pp. 8—16.
11. Zrobleno v Ukraini (2025), "Agrarians will receive compensation of 25% of the cost of Ukrainian agricultural machinery under July applications", available at: <https://surl.li/zkkpor> (Accessed 3 March 2026).
12. World Bank (2025), "Restructuring paper on a proposed project restructuring of Ukraine Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency (ARISE) Project approved on 30-Oct-2023 to Ukraine", available at: <https://surl.li/pjvcvs> (Accessed 3 March 2026).

13. Government of Brazil (2021), "Plan for adaptation and low carbon emission in agriculture", available at: <https://surl.li/jdewbq> (Accessed 3 March 2026).

14. Zamkova, I. Dubinina, M. Luhova, O. Syrtseva, S. Cheban, Y. and Kuchmiiiova, T. (2024), "Corporate social responsibility of agricultural companies of Ukraine under martial law", *Research for Rural Development*, vol. 39, pp. 220—226.

Отримано редакцією журналу / Received: 08. 03.26

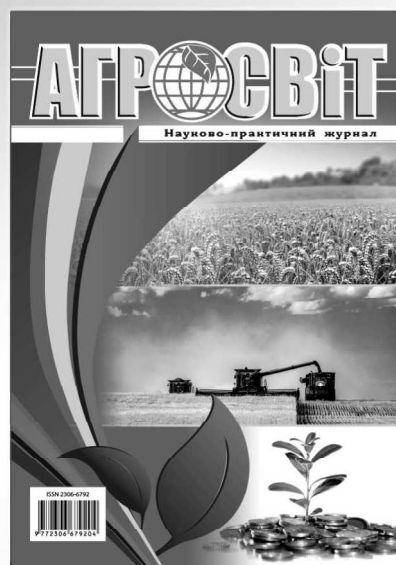
Процеженовано / Revised: 14. 03.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.03.26

АГРОСВІТ

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292